As, B., Uluslararası Final Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi (UFUSOBED)/
FIU Journal of Social Sciences and Humanities (FIU JOSSH)1-2 (2025-2) DOI 10.29329/ufusobed.2025.1337.12

KİTAP TANITIMI

Emine Ataman Koç (2024) Kıyafetlerin Diliyle Gördes Gelinleri

İstanbul, Efeakademi Yayınları, ISBN:978-625-392-157-6 (3. Basım),224 sayfa.

Bünyamin As*

Kıyafetlerin Diliyle Gördes Gelinleri Emine Ataman Koç'un 2024 Mayıs ayında Efeakademi Yayınları'ndan çıkan 224 sayfalık, 21x 29,7 cm boyutlarında, karton kapak

*Öğretmen, Şehit Ömer Halisdemir Ortaokulu, Manisa/Türkiye, asbunyamin@gmail.com.
ORCID 0000-0003-0891-896X

ve kitap kâğıdına basılmış, bir derleme, araştırma ve gelenekleri yaşatma denemesi kitabıdır.

Kitabın yazarı Emine Ataman Koç, 08.07 1952'de Manisa'nın Gördes ilçesinin Kıranköy adlı köyünde 5 çocuklu ve çiftçi bir ailenin 3. çocuğu olarak dünyaya gelmiştir. İlkokulu doğduğu köyde okumuş ve 1963-1965 yılları arasında Kur'an-ı Kerim'i hatim etmiştir. 1965-1974 yılları arasında köyünde genç kızlara ve gelinlere terzilik yapmış, gelin başı süslemiş, kına gecelerinde çanak çalmış, halı dokumuş ve çiftçilikle uğraşmıştır. 1974'te evliliği nedeniyle İstanbul'a taşınmış, ardından 1976-1979 yıllarında, Beşiktaş Pratik Kız Sanat Okulu bitirmiştir. 1981 yılında Anadolu Hisarı Ortaokulu'ndan dışarıdan mezun olmuştur. 1981 yılında eşinin bilimsel araştırmaları nedeniyle yedi aylığına İsviçre'nin Zürih Kenti'nde yaşamıştır. Milli Eğitim Bakanlığı İstanbul Özel İhsan Yener Şampiyon daktilo kursunu 1982 yılında bitirmiş ve ardından Kabataş Erkek Lisesi'ne dışarıdan devam ederek 1985 yılında mezun olmuştur.

Türk Japon Kadınları Dostluk ve Kültür Derneği'nin 3 yıllık temel Japonca öğretimini 1985 yılında bitirmiş ve Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın 1986 yılında açtığı profesyonel turist rehberliği sınavını kazanmıştır. Türkiye'de Japon dilinde ilk lisanslı profesyonel turist rehberi olmuştur. 30 yıl Japonca tercüman-rehberlik yapmıştır. 1989 yılında Japon kültür ve yaşamını yerinde görmek, mesleki açıdan bilgi ve görgüsünü arttırmak amacıyla iki aylığına Japonya'nın değişik kentlerine kültürel gezi yapmıştır. 2001 yılında Sarıyer Kilyos'a yerleşmiş ve orada çeşitli sivil toplum örgütlerinin çalışmalarına katılmış ve o kuruluşlarda etkin görevler üstlenmiştir.

2016 yılında doğduğu topraklar olan Manisa/Gördes'e yerleşmiş ve burada Gördes Kültür ve Doğa Derneği'nin kuruluş aşamasına görev almış ve halen aynı derneğin başkanlığını yürütmektedir. Gördes ve köylerinde kültürel çalışmalarını sürdürmekte, geleneksel düğün fotoğrafları çekmekte ve Gördes gazetesinde günlük yazılar yazmaktadır.

Altı Bin Düğüm Bir Yevmiye Gördes (2011), *Gördes'ten Tokyo'ya (2014), Japonlarla Tarihinin İzinde Güneşin Peşinde (2016), Gördes Yemekleri (2021)* adlı dört kitabı daha bulunmaktadır. Emine Ataman Koç, pek çok ülkede inceleme ve araştırma çalışmalarında bulunmuştur.

Emine Ataman Koç, kitabını yazma amacını şöyle açıklamaktadır: "*Okuyucularımı da köy düğünlerine beraber götürmek. Anadolu'da hala yaşatılan at üstünde giden al duvaklı gelinleri ile davullu zurnalı seymenler eşliğinde düğün halayları ile tanıştırmak. Unutulmasında gönlümün el vermediği yöre kültürümüzü gelecek kuşaklara da okusun; gönüllerinde Gördes'in dağ laleleri, sümbülleri açsın, yüreklerinde sevgi rüzgârları essin, dostluklar harman olsun*"(Koç, 2024, s. 217).

Yazar Emine Ataman Koç, 1974'te İstanbul'da yaşamaya başlamış ve yaklaşık 30 yıl kadar geçtikten sonra kendi yaşamına belli bir düzen verip, etrafına bakmaya fırsat bulabildiğinde köyündeki kültürel değerlerini yitirmeye başladığını fark etmiş. Örneğin aldemi, üç etek ve ilbada, gelin başı süslemesi ve geleneksel gelin kıyafetlerini bilenlerin sayısının azaldığını fark etmiştir. Hatta çoğu kadının bu kıyafetleri sandığında saklamayı bile gereksiz bulup, bir plastikle ya da bir alüminyum tabak karşılığında elden çıkardığını öğrenmiştir. Yazar Emine Ataman Koç'ta, bu tanık olduğu olumsuzluklar, geçmişini arama, gün yüzüne çıkarma ve kültürel geçmişine sahip çıkma hisleri uyandırmıştır. 2008 yılında köyü olan Kıranköy'de, geleneksel hale gelmiş olan uçurtma şenliğine katılmış ve oradaki kendi yöresinin halk oyunlarını oynayan gençlerin, Sındırgı ilçesinden gelmiş olması ve köylerindeki gençlerin yöresel oyunları bilmemesi onu üzmüş ve harekete geçmesine sebep olmuştur. Ardından köyündeki gençlerin Gördes Halk Eğitim Merkezi vasıtasıyla açmış olduğu yöresel oyun kursuna yazılıp devam etmeleri konusunda, üzerine düşen sorumluluğu yapmış ve ardından 2009 yılında Uçurtma Şenliği'nde köyündeki gençler çıkıp Gördes halk oyunlarını icra etmişlerdir. Köyünün gençlerinin halk oyunu oynaması onu çok mutlu etmiştir.

2011 yılında yayınladığı *Altı Bin Düğüm Bir Yevmiye* adlı kitabında yer alan kardeşi Atike'nin gelin başlığı konusunda pek çok okuyucunun olumlu yorumu, onda neler kaybettiğinin farkına varmasını sağlamıştır.

2015 yılının yaz ayında Gördes ve köylerinin tanıtım projesi kapsamında belgesel çekimlerine denk gelmesi nedeniyle; bu çekimlerde al duvaklı gelini ve efeleri, harmandalı zeybeği oyunuyla çekimlerde de yer almasını sağlamıştır. Çalışmasını tamamen yerel halkın gayretleri ve destekleriyle yapmıştır.

2016 yılında, eşi de emekli olduktan sonra İstanbul'dan ayrılıp Gördes'e dönmeye karar vermişlerdir. Bu durum onların hayatını yeniden biçimlendirmiş ve doğduğu toprakların

kaybolmaya yüz tutan kültürünü canlandırmak konusunda daha çok vakit ayırmasını sağlamıştır.

Emine Ataman Koç, Gördes'e dönüşünden itibaren çalışmalarını geleneklerimizi canlandırmak ve kayıt altına almak çerçevesinde yürütmüş ve bu amaçla Kıranköy'de halk oyunları, bağlama, okçuluk, geleneksel halk oyunları, halk müziği korosu ve dikiş nakış konusunda pek çok kurslar açtırmıştır. Bu kurslarda da bizzat görev almış ve gençleri bu kurslara yönlendirerek yerel kültürün hayat bulması konusunda çalışmalarını sürdürmüştür.

Emine Ataman Koç, gençlik yıllarında gelin çeyizlerine diktiği üç etekleri, yaptığı gelin balıkları artık neredeyse hiç kullanılmayan geleneksel kıyafetler, açtırdığı kurslar vasıtasıyla yeniden dikilmesini, düğünler, özel günlerde kullanılmasını ve köyün gençlerinin folklor oyunlarında yöresel kıyafetlerle boy göstermelerini sağlamıştır.

Emine Ataman Koç'un başkanlığını yaptığı, Gördes Kültür ve Doğa Derneği, Türk Halk Müziği korosu oluşturarak, Gördes'te söylenen eski türküleri konserlerinde söylemekte,

Halk oyunları ekibi de eski oyunlarını oynayarak halk kültürünü canlı tutmaya devam etmektedir.

Emine Ataman Koç, Gördes ve köylerindeki adeta unutulmaya yüz tutmuş kültürü, geleneği yeniden yaşatarak hem kaybolmasını, hem de gelecek kuşaklara aktarılmasını sağlamış ve bu alanda çalışmalarını sürdürmüştür.

Emine Ataman Koç'un *Kıyafetlerin Diliyle Gördes Gelinleri* adlı eseri, kültürün önemli bir parçasını oluşturan kıyafetleri merkeze alarak, Gördes'in Kıranköy, Beğel, Kalemoğlu ve Çiçekli adlı dört köyün gelin başlıkları, gelin kıyafetlerini, düğün geleneklerini, düğün yemeklerini özgün biçimde ele almakta ve bu köylerde unutulmaya yüz tutmuş yöresel kıyafetleri günümüze ulaştırmak için yapılan özverili çalışmaları konu edinmektedir.

Emine Ataman Koç'un *Kıyafetlerin Diliyle Gördes Gelinleri* adlı kitabı, Güvenç'in kültür tanımına uygundur ve Gördes ve dört köyündeki örf, adet ve geleneklerin gelecek kuşaklara aktarılmasını amaç edinmektedir. Emine Ataman Koç'un kitabı üç bölümden oluşmaktadır. Yazar, birinci bölümde, Kıranköy düğün ve gelin başı süsleme gelenekleri hakkında 1935'lerden 1990'lara kadarki sürede, geleneksel gelin başı süslemesi hakkında özgün bilgiler vermektedir. Ayrıca bu bölümde eserde konu edinilen köyler

Kıranköy, Beğel, Kalemoğlu ve Çiçekli hakkında kısa bilgilere yer verilmiş ve bu bilgiler Gördes haritası ile desteklenmiştir (Koç, ss. 30-38).

Kıranköy, Beğel, Kalemoğlu ve Çiçekli köylerindeki yöresel kıyafetler, gelin başlığı ayrıntılarıyla bir görsel üzerinden ayrıntılı olarak tanıtılmış ve köyler arasındaki gelin başlığı farklarına da değinilmiştir. Hatta 1970'li yıllardaki gelin kıyafeti örneğine de yer verilmiştir. Ayrıca yöresel kıyafetlere yapılan hayat ağacı, muska, kuş ayak izi, güneş, baklava ve üçlü serpme desenlerine örnek yer verilmiştir (Koç, ss. 40-50).

Yazarın gelin başlığı süslemelerine bu denli eğilmesinde elbette başka sebepleri vardır. Öncelikle çocukluğundan itibaren annesi ile birlikte gelin başı süslemelerinde bulunmuş olması ve ardından daha sonra kendisinin de gelin başı süslemeleri yapması onun bu alanda daha fazla araştırma yapmasına yöneltmiştir (Koç, ss. 52-53).

Emine Ataman Koç, eserinde yapılan çalışmaların görsellerine yer vermiş olmasına karşın bununla da yetinmeyip gelin başı süslemelerini videoya alarak hem kişisel bir arşiv oluşturmuş hem de araştırma yapacaklara kaynak sağlamayı amaçlamıştır. Böylelikle Gördes ve adı geçen köylerdeki geleneklerin kaybolmasını önlemeye çalışmıştır. Gelin başı süslemelerinde kullanılan aldemilerin hazırlanması, gelin başı sorkuçları, pullu yazmalar, tepelik ve şelefe, buladan yaşmak, aynalı gelin başı, sini gelin başı, gelinin hazırlanması, gelin başı ve aldemilerin kullanıldığı yerler, hakkında ayrıntılı bilgiler ve görseller sunmuştur (Koç, ss. 52-114).

İkinci bölümde, günümüze ulaşan düğün geleneklerinin izinde gözlemler ve röportajlar 2016-2023, düğün gelenekleri hakkında, düğün yemekleri, günümüzdeki düğünlerden gözlemler, gelin başı yapma işini sürdürenlerle röportajlar, Kıranköy 2020, Beğel 2019, Kalemoğlu 2021 ve Çiçekli (Kıhra) köyü Temmuz 2020, hakkında hem görsel hem de anlatı şeklinde bilgilere yer vermiştir. Ayrıca ikinci bölümün içeriğinde düğün gelenekleri, gelin alıcılar, gelin alayı ve çeşmenin ahırına elma atma geleneği, bayraktar, düğün yemekleri, keşkek dövme, yemek dağıtımı, günümüzdeki düğünlerden gözlemler ve gelin başı yapanlarla röportajlara da yer vermiştir (Koç, ss.115-176).

Yazar üçüncü bölümde, geleneği bugüne ulaştırmak amacıyla yöresel kıyafetler projesi, Kıranköy ve Gördes odağında 2016-2023 tarihleri arasında yaptığı çalışmaları, yöresel kıyafetlerin gün yüzüne çıkarılması ve bu konuda bilgilerini öğrencilerle paylaşanlar, yöresel kıyafetleri dikmek amacıyla açılan dikiş kursunda yapılan çalışmalara yer

verilmiştir. Emine Ataman Koç'un öncülüğünde açılan dikiş nakış kursunda ilbada, pullu ilbada, üç etek, püsküllü kuşak, önlükler, mangır, şalvar gibi kıyafet ve motiflerin yapımına ve yaptıkları ürünlerin görsellerine yer vermiştir (Koç, ss.178-216).

Yazar dördüncü bölümde eserini, yazma amacını, *biterken* başlığı altında vermiştir. Ayrıca eserin sonuna bir sözlük ekleyerek okuyucuya kolaylık sağlamıştır. Kitabın en sonunda da Emin Ataman Koç'un biyografisi yer almaktadır (Koç, ss.217-224).

Emine Ataman Koç, Kıranköy, Beğel, Kalemoğlu ve Çiçekli köylerindeki kıyafetleri konu alan eseri bir derleme çalışmasının ötesindedir. Çünkü yazar sadece bunları derleyip, toplayıp gün yüzüne çıkarmakla kalmamış, unutulmuş yahut da unutulmaya yüz tutmuş geleneklerin kıymetini Anadolu insanına anlatarak, onların sandıklarında sakladıkları önemini yitirdiğini düşündüğü kıyafetlerin kıymetli olduğunu hissettirerek, onların geçmişindeki anılarının canlanmasına ve büyük bir şevkle bu geleneklerin tekrar yaşatılmasına vesile olmuştur.

Emine Ataman Koç, mektepli bir etnolog değildir. Ancak yaptığı çalışmalar onun alaylı bir etnolog olmasını sağlamıştır. Bu yönüyle Emine Ataman Koç, Sabiha Tansuğ'u anımsatmaktadır. Sabiha Tansuğ, hayatını dünyanın dört bir yanında Anadolu kültürünü tanıtmaya adamış, birçok ülkede sergiler düzenlemiştir. Sabiha Tansuğ da Anadolu gelin başlıkları konusunda geniş kapsamlı yaptığı çalışmalarla tanınmaktadır.[2] Tansuğ ve Koç'un her ikisinin de çocukluğundan itibaren gelin başlıklarına olan merakı onların bu alanda çalışma yapmasına vesile olmuştur.

Emine Ataman Koç'un Gördes yöresi geleneksel halk oyunlarını canlandırma çabası da çok mühimdir. Bu yönüyle de, yıllar öncesinde Bergama bölgesindeki zeybekleri derleyen hatta onları halka bizzat öğreten Osman Bayatlı'nın çalışmalarına çok benzemektedir. Emine Ataman Koç, Gördes yöresindeki halk oyunlarını yerel sanatçıların ve halkın desteğiyle tekrar canlandırmış, büyüklere hatırlatmış gençlere de öğretmiştir.

Emine Ataman Koç, gelişmeyi ve çağdaş yaşamı benimserken, bu konuda yerel kültürü merkeze alarak, adeta bir ayağıyla köklerine dayanarak, diğer ayağıyla da evreni dolaşmaktadır.

[2] https://bademlersanatkoyu.com/sabiha-tansug-muze/

Emine Ataman Koç'un kendi kişisel gayretleriyle Japonca öğrenmesi ve ardından 30 yıl kadar bu alanda profesyonel rehberlik yapması ona çok geniş bir pencere açmıştır. Ayrıca *Kıyafetlerin Diliyle Gördes Gelinleri* adlı kitabın ilk baskısının Türkçe ve Japonca olması da bu çalışmayı uluslararası bir boyuta taşımıştır. Bu yönüyle de Emine Ataman Koç, Türk Kültürünün bir kültür elçisi sayılır. Sonuç olarak *Kıyafetlerin Diliyle Gördes Gelinleri* adlı eser, Türk Kültür Tarihi'nde özgün ve örnek bir çalışmadır.

Kaynaklar

Baykara T. (1997). Türk Kültürü Araştırmaları, İzmir: Akademi.

Koç, E. A. (2024). *Kıyafetlerin diliyle gördes gelinleri*, İstanbul: Efeakademi.

Sabiha Tansuğ Müzesi (2025). https://bademlersanatkoyu.com/sabiha-tansug-muze/(26.02.2026)

Bu eser Creative Commons Atıf 4.0 Uluslararası Lisansı ile lisanslanmıştır.
(This work is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International License)